

Verksamhetsberättelse år 2023 för Odensholms byalag i Sverige och MTÜ Osmussaare Külaühing i Estland

Styrelse för Odensholms byalag 2023 har varit:

Ordförande: Saga Adolfsson, Sekreterare: Lotta Odmar, Kassör: Mats Erkas
Ledamöter: Annette Brus, Tomas Brus och Evelina Brus. Suppleanter: Stefan Brus och Jan Odmar. Revisor: Mats Karlgren, Revisorssuppleant: Andreas Tangen

Styrelse för den estländska delen av byalaget, Mittetulundusühing

Osmussaare Külaühing, har under 2023 har varit: Ordförande: Saga Adolfsson,
Ledamöter: Göran Hoppe och Lotta Odmar. Funktioner som Kassör: Mats Erkas,
Revisor: Mats Karlgren och Revisorssuppleant: Andreas Tangen

IXI	BRUS
XII	GREJS
X	NIBONDAS
III	MARKS
XΛ	ERKAS
W	NIGÅRDS
XIX	STAVAS
ODENSHOLMS 7 FAMILJERS NAMN OCH DERAS BOMÄRKEN	

Styrelsemöten

Fyra protokollförda möten har hållits i styrelsen under det gångna året.

Medlemsantal

Antalet betalande medlemmar år 2023 var 130 personer.

Årsmötet den 25 mars 2023

Vi träffades i Österledskyrkan i Gamla Uppsala. Det var 34 vuxna och 5 barn närvarande. Saga Adolfsson berättade att det är 30 år sedan byalaget bildades 1993 och att föreningen har haft nuvarande stadgar sedan 2006. Vi hade årsmötesförhandlingar. Årsmötet beslutade att ta bort kontaktmannaskapet som förlorat sin funktion praktiskt och kanske också symboliskt. Målsättningen är att fler familjer/gårdar ska vara representerade i styrelsen. Lennart Marks avgick som ledamot i styrelsen. Årsmötet tackade Lennart med en blomma för hans uppskattade, engagerade och fina insats i styrelsen genom åren. Vi fick väldigt god hemlagad mat! Därefter fika med goda hembakta kakor. Vi informerade om planering och finansiering för bygget av hembygdsgården och om miljökonsekvensbeskrivningen för försvarets planerade antensystem på Odensholm. Vi såg en kort film från Odensholm från början av 1990-talet. Vi hade som vanligt arkivmaterial, kartor och bilder att ta del av. Ylva var en utmärkt kapellmästare vid pianot och vi sjöng de gamla stämningsfulla sångerna

Odensholm

Det var mycket torrt på ön i slutet av juli 2023. Enligt ö-vakten Rita Koppel hade det knappt regnat sedan i början av april. Gräset överallt var så kort som vi aldrig har sett det tidigare. Vi behövde då inte slå gräset på vår tomt i *Bien* eller på kapellgården. Tomten såg bra ut och skrotbilen var inte kvar. Eftersom gräset var så kort syntes alla gamla husgrunder i *Bien*. Det var lättgånget att gå runt på ön. Men familjen Koppel kunde inte heller själva slå vall då gräset var så kort. Rita berättade att de redan nu måste köpa foder till främst den Skotska Höglandsboskapen. Det var ett bekymmer då foder är väldigt dyrt. Vi får hoppas att regnet som sedan föll från månadsskiftet juli-augusti bättrade på betet för djuren. Rita och Kristin hade plockat och fraktat en kubikmeter kalksten till kapellet. Det är den mängd kalksten som det är tillåtet att ta per år. Vi bättrade på och byggde upp lite mer av kapellgårdsmuren. På uppdrag av Lea Stroh tog vi mått på öppningarna i kapellgårdsmuren och på dörröppningen till kapelltornet. Ritningar ska göras för byggande av grindar så att djuren hålls utanför kapellet och gravgården.

Foton juli 2023: Kärrsnäppor och en Spovsnäppa, *Norda Sia*, Jesu Kapell.

Hembygdsgården

Byalaget äger marken kallad *Erkas tomt* på Odensholm sedan hösten 2016. Ritningarna för hembygdsgården är färdigställda och betalda. Bygglov för huset är beviljat.

Efter flera år av förberedelser är nu målet i sikte: Att kunna lägga grunden för Holmbogården, byalagets hembygds gård på Odensholm. Med gemensamma krafter kan vi göra detta möjligt under 2024. Styrelsen beslutade i september 2023 att sätta som mål att samla in ytterligare 100 000 kr till projektet fram till slutet av februari 2024. Det är ett högt satt mål, men inte ouppnåeligt med gemensamma krafter. Alla gåvor, stora som små, går direkt till detta ändamål och varje krona räknas. Vid årsmötet, den 23 mars, kommer vi meddela vad slutsumman i insamlingen landar på. De pengar som tidigare har samlats in, dels genom bidrag från Olle Engquists stiftelse dels genom gåvor från oss medlemmar i form av stockar till gården, har redan räckt långt och kommer att räcka en bra bit till.

Genom kontakt med våra ombud i Estland Alar och Katrin Schönberg, Jus Suecanum OÜ, har vi även fått kontakt med byggfirmor som är villiga att åta sig arbetet, inledningsvis med att lägga en grund för huset. Vårt ombud, Alar, har kontakt med en byggfirma i Nuckö som har avsatt tid för oss nästa sommar. Vi ska få en ny offert. Alar anser att firman är mycket pålitlig. Styrelsens ambition är att teckna avtal med byggfirman i Nuckö, för att låta bygga grunden till Holmbogården sommaren 2024.

Detta gäller förutsatt att offerten är rimlig med ett överkomligt pris, så kan avtal skrivas, och det kan vara möjligt att påbörja projektet under 2024.

Holmbogården och Erkas tomt i *Bien* juli 2023.

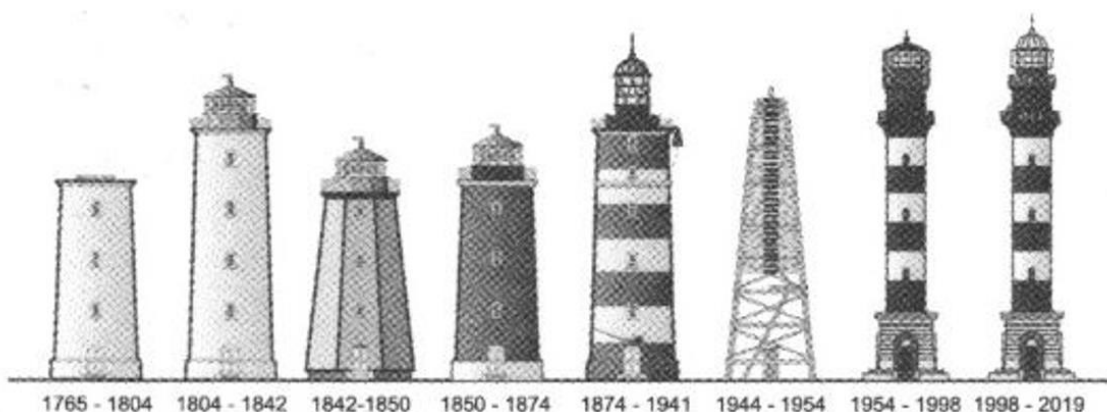
Sommarresan 2023

Odensholms byalags medlemmar hade fina soliga dagar på Odensholm i slutet av juli.

Familjen *Erkas nilae*, ankrade med segelbåten i *Storhamne* på fredagen i soligt väder med måttlig västvind. Vi låg sedan ankrade säkert i fyra nätter utan problem. Första kvällen en promenad runt *Storhamne* och ut till *Näse*. Mängder av vadarfåglar sågs som flyttade söderut igen. Mest var det Kärrsnäppor men också Spovsnäppor, Strandpipare, Strandskator och Storspovar. Väldigt fint att se dem när de åt frenetiskt i strandkanten på läsidan. En flock unga Gravänder simmade omkring i *Storhamne*. Två Ägretthägrar siktades i *Skånvike*. Tranorna både hördes i flykten och skådades också.

På söndagen och måndagen kom *Sleipnir* med familjerna *Erkas galae*, familjen *Brus* och en familj från Dalarna. Vi var totalt 16 personer, varav 5 barn. De flesta tältade, några sov i kommunens hus vid *Storhamne* och två sov i segelbåten.

Den sista kvällen var det grillning för både små och stora. De små grillade en ansevärd mängd marshmallows. Därefter bastu och badtunna med bad i havets 18 gradiga vatten.

Odensholms fyrar, från Eesti Post 2019

Bokprojektet - boken om Odensholm

Boken bekostas och ges ut av Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning i Estland. Manuset lämnades in i maj 2021. Efter ett uppehåll blev översättningen klar i juni 2023. Nu i februari 2024 har vi fått veta att layout av boken har börjat.

Under årens lopp har vi samlat på oss mängder av information om livet på Odensholm. Vi har samlat material från arkiv både från Estland och Sverige och vi har berättelser, foton och inspelningar från familjerna som bodde på Odensholm. Boken är en samling av historik, berättelser, intryck och egna upplevelser av livet och kulturen på ön, sett genom våra ögon. Boken kan ses som en sammanfattning av de verkliga människornas berättelser tillsammans med forskares syn på historien.

Information och artiklar i tidningarna Kustbon och Estlandssvensk

Under året har bylaget informerat om vår verksamhet i Kustbon, utgiven av SOV. Vi har också haft ett par historiska artiklar i tidningen Estlandssvensk, utgiven av Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning i Estland, bl.a en artikel där Julius Brus (f. 1891 d. 1976) berättar om livet på Odensholm.

Foton: 1. Odensholm 1926. Mats Brus med sonen Julius. 2. Julius Brus. 3. Brus lagård och gård på 1920-1930 talen.

Styrelsen har deltagit på samrådsmöte med SOV och alla hembygdsföreningar i oktober.

Mötet handlade bland annat om långsiktiga framtidsfrågor, t ex hur vi kan engagera kommande generationer. Det handlade också om kommande evenemang som den estniska Kulturförvaltningens Sång och Dansfest i Hapsal den 6 juli 2024 och om Eesti Rahva Muuseum's planerade utställning om Estlandssvenskarna i Tartu 2025.

Kulturombud

Göran Hoppe är bylagets Kulturombud i Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning i Estland för år 2023-2025.

Foton: *Bårevike* vid fyren, Backtimjan

Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) av försvarets planerade antensystem på Odensholm beslutades i juni 2023, vilket innebär att de miljövillkor som ställs i MKB ska uppfyllas och de blir villkor i byggprojektet.

Under tiden Miljökonsekvensutredningen togs fram åren 2021-2023 har byalaget ställt frågor till berörda myndigheter och vi har lämnat ett yttrande bl a om bedömningar av de planerade anläggningarnas miljöpåverkan. Vi har framfört att vi inte vill att försvarets planer genomförs och att ön bevaras fullt ut som Natura 2000-, Ramsarkonventions- och landskapsskyddsområde, för att skydda dess natur, fåglar, flora, livsmiljöer och det kulturella arvet. I december 2021 fick vi ett brev från myndigheten som ansvarar för utredningen. De skriver att det är "oundvikligt" att anläggningarna måste uppföras på Odensholm. Våren 2022 uttrycker de berörda myndigheterna att "planen måste genomföras med syfte att säkerställa nationell, internationell och befolkningens säkerhet och att det är ett prioriterat projekt för allmänheten." Vi förstår att det verkligen inte är ett bra säkerhetspolitiskt läge för byalaget att framföra detta när Ryssland driver ett förskräckligt krig i Ukraina som inte är värdigt Europa år 2022. Vi har i alla fall försökt.

MKB är ändå bra och innehåller förmildrande och kompenserande åtgärder. Det planerade antensystemet är beläget i ett område med många olika naturvårdsvärden och restriktioner. Besiktning, underhåll, övervakning och uppföljning beskrivs. Vi är nöjda med att det bara planeras ett vindkraftverk och att det, liksom solparken, placeras längre bort från vår tomt.

MKB har bedömt att när det gäller fågelområdet Növa-Osmussaare kommer den planerade verksamheten inte ha en negativ inverkan på bevarandemålen för fågelområdet, om de föreskrivna mildrande åtgärderna genomförs. Exempel på förmildrande åtgärder för fåglar och växter är; Avverkning av träd får inte göras under fåglarnas häckningstid 15 april-20 juni. Störande arbeten som grävning av kabeldiken får inte göras i närheten av havsörnsboet under tiden 15 februari-31 juli. Vindkraftverket och antennerna måste göras synliga för fåglar. Vid grävning av kabeldiken ska skyddade växter grävas upp tillfälligt och återplanteras när diket fylls igen. (Verkar dock realistiskt på den magra och steniga mark som finns på Odensholm) Exempel på övervakande åtgärder är; Göra radarundersökningar av landfåglar, under vår- och höstflyttning, under 2 år efter det att vindkraftverket byggts. Räkna döda fåglar invid antennerna under vår- och höstflyttningsperiod samt under sommarhäckningen. Efter 2 år övervaka återhämtningen av växter och livsmiljöer på platser där kabeldiken har grävts.

Men när det gäller Natura2000 skyddet konstaterades det dock att det inte är möjligt att genomföra den planerade verksamheten utan att det skulle få negativa effekter. Man var tvungen att göra ett "Natura-undantag". En plan för kompensationsåtgärder har tagits fram för tre olika typer av livsmiljöer (ängar) som förstörs eller skadas i liten skala vid anläggningsverksamheten. Man ska återskapa och restaurera livsmiljöerna för de tre typerna av ängar genom att bl a ta bort buskar och träd. Planen anger förutsättningar, ansvariga personer, tidsplan, förväntade kostnader etc. Byggverksamheten får inte påbörjas förrän dessa kompensationsåtgärder har genomförts.

I frågan om kulturarv ger MKB rekommenderade åtgärder. Om man under byggnationen finner arkeologiska föremål, människoben eller ett arkeologiskt kulturlager ska man i första hand utgå från kulturminnesskyddslagen. Man ska stoppa arbetet, bevara platsen i oförändrad form och omedelbart underrätta kulturminnesnämnden och kommunen.

Såna Sia 2012: Gravand, Knölsvan med ungar, Mörkbukig Prutgås